

การศึกษาวิเคราะห์การบรรเทาภัยพิบัติด้วยรัตนสูตร

An Analytical Study of Disaster Relief by the Ratana Sutta

พระมหาปริญา วรญาโณ

Pramaha Parinya Varanano

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดมัทนิมวาส จังหวัดอุดรธานี

Phrapariyatthamma School, General Education Department Wat Matchimawat Udon Thani Province

E-mail: yatodchuay@hotmail.co.th

Received: 4 November 2021; Revised: 14 November 2021; Accepted: 20 November 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การบรรเทาภัยพิบัติด้วยรัตนสูตร พบว่า ภัยพิบัติในพระพุทธศาสนา เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ มี 4 ประเภท ได้แก่ อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย และทุพภิกขภัย สาเหตุมี 2 สาเหตุใหญ่ ได้แก่ สาเหตุทางธรรมชาติ เกิดจากธาตุน้ำ ลม และไฟกำเริบ สาเหตุจากมนุษย์ เกิดจาก โลภะ โทสะ โมหะ ส่งผลกระทบทั้งทางร่างกาย และด้านจิตใจ แก่มนุษย์และสรรพสัตว์ทุกชนิดบนโลก โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เกิดภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

รัตนสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สวดขจัดปัดเป่าภัยพิบัติในสมัยพุทธกาลที่เกิด ทรงแนะนำให้พระเถระน้อมรำลึกถึงคุณของรัตนะ คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ และอามรพรให้สรรพสัตว์เหล่านี้มีความสุข ทำให้เกิดความสงบกายสงบใจ ลดความทุกข์ใจจากภัยพิบัติที่เกิดจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ทำให้ได้รับความศรัทธาและพ้นจากอุปสรรคอันตรายทั้งหลาย และสามารถนำมาพัฒนาชีวิต ได้แก่ 1) การพัฒนาทางจิต คือ ลดความท้อถอย เป็นต้น ทำให้จิตใจไม่จมเศร้าเคลุ้มเครือ 2) การพัฒนาทางกาย เช่น ช่วยปรับสมดุลให้ร่างกาย ทำให้มีสติ เป็นภูมิคุ้มกันโรคไปในตัว 3) การพัฒนาทางด้านสังคม ทำให้เกิดความสามัคคีในสังคม 4) การพัฒนาทางด้านปัญญา ทำให้เกิดปัญญาความฉลาดรู้ เท้าทันตามความเป็นจริง ความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ แก้ไขปัญหาได้ด้วยสติปัญญา หากสวดสาธยายมนต์แล้ว มีการเจริญวิปัสสนาภาวนา ก็จะเป็นการพัฒนาจิตขั้นสูงสุด

คำสำคัญ: การบรรเทา, ภัยพิบัติ, รัตนสูตร

Abstract

This article aims to study and analyze disaster relief using the Ratana Sutra. There are 4 types of natural phenomena: fire, flood, storm, and famine. There are 2 major causes: natural causes. Caused by water, wind and fire elements. Caused by humans. Caused by lobha, hatred and delusion. It affects both physically and mentally to human beings and all kinds of creatures on earth. Especially in the current era of disaster caused by the epidemic of the corona virus (COVID-19), both domestically and internationally.

Ratana Sutra is a sutra that the Lord Buddha used to chant to dispel disasters in the time of the Lord Buddha. He advised the Thera to commemorate the virtues of Ratana, namely Buddharatana, Dhammaratana, and Sangharatana, and bless these beings with happiness. cause peace of mind Reduce suffering from disasters caused by the COVID-19 epidemic situation, resulting in auspiciousness and free from all dangerous obstacles and can be used to improve life, namely 1) mental development, i.e. reducing discouragement, etc., making the mind not bright and ambiguous 2) physical development, for example, helping to balance the body, resulting in consciousness and immunity to disease in the body 3) spiritual development Social Cause social unity. 4) Intellectual development. cause wisdom, wisdom, knowledge as timely as it actually is Right understanding of the Three Jewels, knowing the sins - the merits, the virtues - the harms, the benefits - not the benefits Solve problems with wisdom If the mantra has been recited There is a growth in Vipassana meditation. It will be the highest level of mental development.

Keywords: relief, disaster, Ratana Sutra

บทนำ

การเกิดภัยพิบัติที่รุนแรงแต่ละครั้ง มักจะส่งผลให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ยิ่งองค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (นาซา) ชี้ว่าจะเกิดการระเบิดครั้งรุนแรงที่สุดบนดวงอาทิตย์ ซึ่งจะมีผลต่อมนุษย์และโลกอย่างแน่นอน การเกิดพายุสุริยะอาจส่งผลให้ขั้วแม่เหล็กโลกกลับขั้ว หรือไม่ก็ห่มุณผิวดินทางไป จากการศึกษาร่วมกันของกลุ่มนักวิทยาศาสตร์ กลุ่มนักธรณีฟิสิกส์ และนักดาราศาสตร์ พบว่าดวงอาทิตย์และโลกกำลังเข้าสู่การพลิกกลับของขั้วแม่เหล็ก ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับโลกอีก เสมือนเมื่อ 65 ล้านปีที่ผ่านมา การกลับขั้วแม่เหล็กในครั้งนั้นได้ทำให้สัตว์จำพวกไดโนเสาร์สูญพันธุ์ (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2555) หรือในปัจจุบันที่เกิดภัยพิบัติที่เกิดจากโรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคไวรัสโคโรนา-โนนทิน (Covid-19) ซึ่งทั่วโลกต่อสู้กับการแพร่ระบาดของโรคทางเดินหายใจดังกล่าวอย่างถึงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หลังจากที่ตัวเลขผู้เสียชีวิตล่าสุดสูงเกินกว่าหนึ่งพันราย และมียอดผู้ติดเชื้อสะสมทั่วโลกกว่าสี่หมื่นรายแล้ว ก่อนหน้านี้มีการเรียกชื่อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ และโรคไขบอดอักเสบที่เกิดขึ้นจากไวรัส

ชนิดนี้หลายชื่อ เช่น ไข้หวัดใหญ่ ไวรัสจีน หรือไข้หวัดคางคาว ซึ่งล้วนแต่สร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาโรคดังกล่าว (ปีปิซีไทย, 2564)

ในปัจจุบัน สถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นที่เกิดจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ว่า “โควิด-ไนน์ทีน” (Covid-19) โดยชื่อนี้มาจากคำย่อในภาษาอังกฤษของคำว่าโคโรนา ไวรัส และ ดิซิส (Disease) ที่แปลว่า โรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งเลข 19 ซึ่งแสดงถึงปีที่มีการรายงานการแพร่ระบาดครั้งแรก นายเทรอส อาดานอม เกเบรเยซัส ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก แถลงตั้งข้างต้นที่นครเจนีวาของสวิตเซอร์แลนด์ และเรียกร้องให้ทั่วโลกต่อสู้กับการแพร่ระบาดของโรคทางเดินหายใจดังกล่าวอย่างถึงที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ หลังจากที่ตัวเลขผู้เสียชีวิตล่าสุดสูงเกินกว่าหนึ่งพันราย และมียอดผู้ติดเชื้อสะสมทั่วโลกกว่าสี่หมื่นรายแล้ว ก่อนหน้านี้มีการเรียกชื่อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ และโรคไข้ปอดอักเสบที่เกิดขึ้นจากไวรัสชนิดนี้หลายชื่อ เช่น ไข้หวัดใหญ่ ไวรัสจีน หรือไข้หวัดคางคาว ซึ่งล้วนแต่สร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาโรคดังกล่าว ส่วนชื่อที่เป็นทางการของเชื้อไวรัส 2019-nCoV ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกชั่วคราวนั้น คณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยอนุกรมวิธานวิทยาของไวรัส (International Committee on Taxonomy of Viruses) ได้กำหนดให้ใช้ชื่อใหม่ว่า SARS-CoV-2 หรือไวรัสโคโรนาโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรงชนิดที่สอง (Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2) เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องทางพันธุกรรมอย่างใกล้ชิดกับเชื้อไวรัสโรคซาร์ส ในการแถลงข่าวครั้งล่าสุดนี้ องค์การอนามัยโลก ย้ำว่ายังคงมีโอกาสสกัดกั้นการแพร่ระบาดของไวรัส SARS-CoV-2 ได้จริง หากสามารถระดมทรัพยากรเพื่อต่อสู้กับโรคได้อย่างเพียงพอ โดยมาตรการที่จีนดำเนินการอยู่นั้นมีความเหมาะสม และช่วยชะลอการแพร่ระบาดไปยังประเทศต่างๆ ให้ช้าลง (ปีปิซีไทย, 2564)

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงภัยพิบัติขึ้นมาแล้วหลายครั้ง เช่น ครั้งหนึ่งเมืองไพสาลี เกิดทุพภิกขภัยฝนแล้งข้าวยากหมากแพง คนล้มตายเป็นอันมากเพราะความอดอยาก พระเจ้าแผ่นดินและประชาชน จึงพากันไปอาราธนาพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาถึง ก็มีฝนตกมาทำใหญ่ ครั้งนั้น พระพุทธองค์ทรงรับสั่งให้พระอานนท์เรียนรัตนสูตร อันมีเนื้อความสรรเสริญแก้ววิเศษ 3 ประการที่ไม่มีแก้วอื่นใดเสมอเหมือน คือ พุทธรัตนะ อัมมรัตนะ และสังฆรัตนะ และทำให้ผู้สวด ผู้ฟัง ผู้บูชาและผู้ระลึกถึงประสบแต่ความสุขสวัสดิ เมื่อพระอานนท์เรียนและสาธยายพร้อมทั้งได้นำบาตรน้ำมนต์จากพระพุทธเจ้าไปประพรมรอบกำแพงเมือง 3 ชั้นตลอดสามยามตามรับสั่ง เมื่อน้ำพระพุทธมนต์ไปถูกพวกปีศาจๆ ก็หนีไป ถูกมนุษย์ที่เจ็บป่วยความเจ็บป่วย ๆ ก็หายสิ้น พระอินทร์ก็ดำริว่าแม้เราก็ควรอัญเชิญพระรัตนตรัยทำให้ชาวเมืองประสบสุขจึงได้ตรัส 3 บทท้าย แม้ปริตรนี้ ก็มีการสวดยอตั้งที่นำมาลงไว้เพื่อความเหมาะสมต่อเวลา (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจ มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อชีวิตสมควรอย่างยิ่งที่คนไทยผู้นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรัตนสูตร เป็นพื้นฐาน ถือว่าการสวดมนต์รัตนสูตร เป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธส่วนหนึ่ง ครั้นการสวดรัตนสูตรนั้น ถ้าสวดมนต์ได้ก็จะเป็นคุณค่าอย่างยิ่ง นอกจากนี้การสวดรัตนสูตร ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ที่พระสงฆ์คัดเลือกมาจากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นพุทธพจน์จึงเรียกว่าพุทธมนต์ คือ พุทธพจน์อันศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้าที่พระสงฆ์สาวกของพระองค์มีสมาธิจิตอันแน่วแน่สวดพร้อม ๆ กันเพื่อให้สัมฤทธิ์ตามความหมายแห่งถ้อยคำพุทธพจน์ที่นำมาสวดนั้นความมุ่งหมายของการสวดมนต์ถือเป็นมงคลที่อุบาสกอุบาสิกาในประเทศไทยปัจจุบันปฏิบัติกัน นอกจากนี้เพื่อเป็นสิริมงคลแล้วยังเชื่อว่าสามารถป้องกันภัยพิบัติ ความวินาศแห่งชีวิตอีกด้วย สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยกับคณะสงฆ์ไทยที่มี

มติมหาเถรสมาคม ที่พิเศษ 4/2564 เรื่อง การเจริญพระพุทธมนต์บทรัตนสูตร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ พศ. 0006/341 ลงวันที่ 5 พฤษภาคม 2564 แจ้งว่า ตามที่ได้มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระลอกใหม่ ได้แพร่ขยายออกไปเป็นวงกว้างแพร่กระจายออกไปในหลายพื้นที่ของประเทศอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้ติดเชื้อสะสม และผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และได้มีผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ทั้งทางด้านจิตใจและความเป็นอยู่ กอปรกับรัฐบาลได้ประกาศ ข้อกำหนดให้ทุกคนปฏิบัติตามมาตรการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อย่างเคร่งครัด ได้อัญเชิญบทสวดรัตนสูตรมาเจริญพระพุทธมนต์ ให้ทุกวัดและพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ สวดสาธยายรัตนสูตรเพื่อเป็นการบำรุงขวัญกำลังใจและเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อประชาชนชาวไทยท่ามกลางสถานการณ์โรคในปัจจุบัน

ดังนั้น การสวดรัตนสูตร ด้วยเหตุที่การสวดมนต์มีความสำคัญอย่างน้อยก็เป็นการสาธยายคำสอนของพระพุทธเจ้า การบำรุงขวัญกำลังใจและเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อประชาชนชาวไทยท่ามกลางสถานการณ์โรคในปัจจุบัน หากเข้าใจในเนื้อหาด้วยนั้นก็จะทำให้ชาวพุทธมีคุณภาพชีวิตมีสติปัญญาประกอบกับศรัทธา เป็นสัมมาปฏิบัติ เป็นประโยชน์ในชีวิตอย่างมีคุณค่า นั้นย่อมเป็นไปเพื่อบรรเทาภัยพิบัติ โรคทั้งปวงสมควร ซึ่งจะมีผลให้รู้ถึงคุณค่า ความเชื่อ อาณิสสของการสวดมนต์ จนมีผลต่อการพัฒนาจิตใจ ชีวิต ส่งผลไปถึงสุขภาพกาย สุขภาพใจของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

ความเป็นมาของรัตนสูตร

“บทรัตนสูตร” มักจะเรียกกันว่า “บทสวดเจ็ดตำนาน” เป็นพระสูตรที่พระอานนท์เถระได้ศึกษาจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อใช้สวดขจัดปัดเป่าภัยพิบัติร้ายแรงทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับชาวกรุงเวสาลี ที่มีทั้งโรคระบาด อันตรายจากภูตผีปีศาจ (มนต์ ทองธัช, 2534) ความอดอยากล้มตาย มีความเป็นมาดังนี้

1. ความเป็นมาของรัตนสูตร

บทรัตนสูตร เป็นบทสวดพรรณนาคุณ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และอัสสัมชิตา อำนวยสวัสดิมงคล (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2560) ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 25 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ รัตนสูตร ว่าด้วยรัตนอันประณีต พระผู้มีพระภาคตรัสรัตนสูตร ดังนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนอากาศ (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ขอให้ภูตทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจดี และจงฟังภาสิตโดยเคารพเถิด เพราะฉะนั้นแล ภูตทั้งปวง ท่านจงใคร่ครวญ จงแผ่เมตตาต่อหมู่มนุษย์ด้วยเถิด มนุษย์เหล่านี้ใคร่เรื่องเช่น สรรพมาให้ทั้งกลางวันและกลางคืน เพราะเหตุนี้ ขอท่านทั้งหลายอย่าประมาท จงรักษามนุษย์เหล่านั้น ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ หรือรัตนชาติที่ประณีต (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ไต ๆ ที่มีในโลกนี้ ในโลกอื่น หรือในสวรรค์ ทรัพย์หรือรัตนชาตินั้นๆ ที่เสมอด้วยตถาคต ไม่มี นี่เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ พระศาสดานี้ผู้มีพระทัยตั้งมั่น ทรงบรรลุธรรมได้อันเป็นที่สันนิเลศ ปราศจากราคะ เป็นอมตธรรมอันประณีต ไม่มีธรรมใดๆ ที่เสมอด้วยธรรมนั้น นี่เป็นรัตนอันประณีตในพระธรรมด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐตรัสสรรเสริญสมาธิ

(อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ได้ว่าเป็นธรรมสะอาดตรัสถึงสมาธิได้ว่าให้ผลโดยลำดับสมาธิอื่น (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ที่เสมอด้วยสมาธินั้น ไม่มีนี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรมด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

บุคคล 108 จำพวก (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ที่สัตบุรุษสรรเสริญ ซึ่งจัดเป็นบุคคล 4 คู่ เป็นสาวกของพระสุตเป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทานที่เขาถวายในบุคคลเหล่านั้น มีผลมากนี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

บุคคลเหล่าใดในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้าเป็นผู้ประกอบตนไว้ดี มีใจมั่นคงหมดความห่วงใย บุคคลเหล่านั้นชื่อว่าบรรลอรหัตตผล หยั่งถึงอมตนิพพาน รับรสความดับสนิทแบบได้เปล่า (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์

ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี สัตบุรุษใดพิจารณาเห็นแจ้งอริยสัจ เราเรียกสัตบุรุษนั้นว่า มีอุปมาเหมือนเสาเชือกที่ฝังลงดิน อันไม่หวั่นไหวเพราะลมที่พัดมาจากทิศทั้งสี่นี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

พระโสดาบันเหล่าใดรู้แจ้งอริยสัจ ที่พระศาสดาผู้มีปัญญาลึกซึ้งแสดงแล้ว ถึงแม้ว่าพระโสดาบันเหล่านั้นจะประมาทไปบ้าง ท่านเหล่านั้นก็จะไม่ถอยถอยในภพที่ 8 นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี พระโสดาบันนั้นละธรรม 3 ประการ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส พร้อมกับการบรรลุโสดาปัตติมรรคได้แล้ว แม้จะมีกิเลสบางอย่างเหลืออยู่ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระโสดาบันนั้นพ้นแล้วจากอบายทั้งสี่ (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) และจะไม่ทำอาภิวาจา 6 (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี ถึงแม้ว่าพระโสดาบันนั้นจะทำบาปกรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทางกาย ทางวาจา หรือทางใจไปบ้าง ท่านก็ไม่ปกปิดบาปกรรมนั้นไว้ เรากล่าวว่าผู้เห็นบท (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) แล้ว ไม่อาจทำอย่างนั้นได้นี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี พุ่ไม่งามในป่า ซึ่งมียอดออกดอกบานสะพรั่ง ในต้นเดือนห้าแห่งคิมหันตฤดู งามอย่างยิ่ง ฉันทิ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอันประเสริฐให้ถึงนิพพาน เพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง ฉันทินั้น เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้าด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงรู้ธรรมอันประเสริฐ ทรงประทานธรรมอันประเสริฐ ทรงนำทางอันประเสริฐมาให้ ทรงเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าใคร ๆ ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐไว้นี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี พระชินาสพเหล่าใดสิ้นภพเก่าแล้ว ไม่มีการเกิดใหม่ ทั้งมีจิตเบื่อหน่ายในภพที่จะเกิดต่อไป ท่านเหล่านั้นชื่อว่ามิพซ (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) สิ้นแล้ว ไม่มีฉันทะงอกขึ้น เป็นปราชญ์ ย่อมดับสนิทเหมือนประทีปดวงนี้ดับไปนี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระตถาคต (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) พุทธเจ้าที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดีภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระธรรมของพระตถาคตที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดี

ญาติทั้งหลายผู้สิ่งสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิ่งสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระสงฆ์ของพระเถระที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสุขดี ถ้าเห็นว่าจะได้สุขอันยิ่งใหญ่ ด้วยการเสียสละสุขอันเล็กน้อย นักปราชญ์พึงเสียสละสุขอันเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่สุขอันยิ่งใหญ่ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. บทสวด “รัตนสูตร” โลโรคภัยตั้งแต่สมัยพุทธกาล

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้เกิดการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 แล้วนั้น มาตรการที่รัฐบาลได้ส่งเสริมการป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 ที่ช่วยในด้านจิตใจ อีกหนึ่งมาตรการนั้นก็คือ การจัดให้คณะสงฆ์ทั่วประเทศสวดมนต์บทรัตนสูตรหรือรัตนสูตรในช่วงทำวัตรเย็น ผ่านการถ่ายทอดสดทางทีวี

การสวดมนต์รัตนสูตรนี้ นายเทวัญ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ข้อมูลมาตรการแก้ไขปัญหาจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ให้สัมภาษณ์ถึงแนวคิดที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ทุกวัดทั่วราชอาณาจักร และวัดไทยในต่างประเทศเจริญพระพุทธมนต์บทรัตนสูตร เพื่อเป็นสิริมงคลและสร้างขวัญกำลังใจในช่วงสถานการณ์ประเทศเกิดวิกฤตว่า ที่ผ่านมามาตั้งแต่โบราณก็มีช่วงที่ประเทศประสบกับโรคภัยไข้เจ็บ เช่น การระบาดของโรคอหิวาตกโรค ก็จะมีการสวดมนต์บทนี้เพราะมีความเชื่อว่าจะช่วยปัดเป่าเรื่องโรคภัยไข้เจ็บและสิ่งไม่ดีให้พ้นจากประเทศไป

โดยนอกจากจะให้แต่ละวัดได้สวดมนต์บทนี้ ในช่วงหลังจากทำวัตรเย็นทุกวัน ก็ยังได้คุยกับวัดต่าง ๆ เพื่อประสานขอความร่วมมือ โดยจะเริ่มตั้งแต่วันแรกวันที่ 25 มีนาคม 2563 จะเป็นการนำสวดโดยคณะสงฆ์นำโดยวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ซึ่งจะกราบทูลอาราธนาสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธานในพิธี รวมไปถึงวัดบวรนิเวศวิหาร และวัดไตรมิตรฯ และวัดในจังหวัดหลักเพื่อเสริมให้กำลังใจกับประชาชนท่ามกลางโรคภัยในช่วงนี้ (ไทยโพสต์, 2563) ซึ่งบทสวด “รัตนสูตร” มีความเป็นมา ดังต่อไปนี้

3. ความสำคัญของ “รัตนสูตร”

ครั้งหนึ่งกรุงเวสาลีนั้นเกิดทุกข์ภัย ฝนแล้งข้าวกล้าตายเกลื่อนกลาด จนชาวเมืองมากมายต้องล้มตาย ต้องนำศพไปทิ้งนอกเมือง ครั้นพวกอมนุษย์ได้กลิ่นคนตายก็พากันเข้าพระนคร รบกวนมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ต่าง ๆ นาๆ แต่นั้นผู้คนก็ล้มตายเพิ่มมากขึ้น ทั้งเพราะความอดอยาก ความปฏิกูลจนเกิดอหิวาตกโรค และอมนุษย์เบียดเบียน ชาวเมืองจึงพากันไปกราบทูลพระราชาว่า แต่ก่อนนี้ นับได้ 7 ชั่วราชสกุล ไม่เคยเกิดภัยเช่นนี้เลย ชะรอยพระองค์ไม่ทรงตั้งอยู่ในธรรม ครั้นพระราชาทรงเรียกพระประยูรญาติเจ้า เจ้าลิขิตวิมาประชุมโดยพร้อมกัน เพื่อพิจารณาว่า พระองค์ได้ตั้งอยู่ในความบกพร่องหรือไม่ แต่ไม่ปรากฏว่าพระราชาทรงมิได้กระทบบกพร่องแต่อย่างใด จึงมีการถกเถียงกันถึงหนทางที่จะปัดเป่าภัยอันตรายที่เกิดขึ้น สุดท้าย บรรดาเจ้าลิขิตวิมาตกลงให้เชิญเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาโปรด

เมื่อเจ้าลิขิตวิมาจากนครเวสาลีได้เข้าเฝ้า และกราบทูลความเป็นไปแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพิจารณาว่า เมื่อตรัสรัตนสูตรในกรุงเวสาลี การอารักขาจักแผ่ไปแสนโกฏิจักรวาลจบสูตร สัตว์ 84,000 จักตรัสรู้ธรรม แล้วจึงทรงรับนิมนต์ นับเป็นประโยชน์ถึง 2 ทาง จึงทรงรับนิมนต์ไป ฝ่ายพระเจ้าพิมพิสาร ผู้ทรงอุปฐากพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบเช่นนั้น ก็โปรดให้รับแต่งทางเสด็จพระพุทธดำเนินระยะทางจากกรุงราชคฤห์ถึงแม่น้ำคงคา อันเป็นพรหมแดนแห่งแคว้นทั้งสองนั้น 5 โยชน์ รับสั่งให้ปราบพื้นผืนดิน ทำทางให้เรียบให้ปลูกที่ประทับแรมทุกโยชน์ เตรียมให้เสด็จวันละโยชน์ แล้วทูลเชิญเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จออกจากกรุงราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุ 500 รูป มีการส่งเสด็จอย่างเอิกเกริกมโหฬาร ครั้นเมื่อเสด็จถึงเขตแดนนครเว

สาธิต์ลำดับนั้น พอพระผู้มีพระภาคเจ้ายกพระบาทแรกวางลงริมฝั่งแม่น้ำคงคา ฝนโบกขรพรรษก็โปรยเม็ดลงมา ชากศพทั้งปวงถูกน้ำพัดส่งลงสู่แม่น้ำคงคา พื้นดินก็สะอาดสะอ้าน และเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จถึงกรุงเวสาลี ท้าวสักกะจอมทวยเทพ อันหมู่เทพห้อมล้อมก็เสด็จมาถึง ยังผลให้อมนุษย์ทั้งหลายต้องหลบหลีกหนีไปจากเมืองเวสาลีเป็นอันมาก

ลำดับต่อมา พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับยืนใกล้ประตูพระนครทรงเรียกท่านพระอานนท์มาสั่งว่า อานนท์ เธอจงเรียนรัตนสูตรนี้ ถือเครื่องประกอบพลีกรรม เทียวเดินไประหว่างปราการ 3 ชั้นแห่งกรุงเวสาลี กับพวกเจ้าลิจฉวีราชกุมาร ทำพระปริตร แล้วได้ตรัสรัตนสูตร พอพระเถระกล่าวว่า ยงกิญจิ เท่านั้น พวกอมนุษย์ที่อาศัยกองขยะและที่ผาเรือนเป็นต้น ซึ่งยังไม่หนีไปในตอนแรก ก็พากันหนีไปทางประตูทั้ง 4 ประตูทั้งหลายก็ไม่มีที่ว่าง อมนุษย์บางพวก เมื่อไม่ได้ที่ว่างที่ประตูทั้งหลาย ก็พากันกำแพงเมืองหนีไป พอพวกอมนุษย์พากันไปแล้ว ที่เนื้อตัวของพวกมนุษย์ทั้งหลาย โรคก็สงบไป พวกมนุษย์ทั้งหลายก็พากันออกมาบูชาพระเถระด้วยดอกไม้ของหอมเป็นต้นทุกอย่าง มหาชนเฝ้าของหอมทุกอย่างฉาบพาสัญชาคารที่ประชุมท่ามกลางพระนคร ทำเพดานขจิตด้วยรัตนะ ประดับด้วยเครื่องประดับทั้งปวง ปุพฺพธอาสน์ลง ณ ที่นั้นแล้วนำเสด็จพระผู้มีพระภาคเจ้ามา (สารานุกรมเสรี, 2563)

วิเคราะห์การบรรเทาภัยพิบัติด้วยรัตนสูตร

หน้าการสวดมนต์ในพระพุทธศาสนา ในงานวิจัยนี้หมายถึง การบรรเทาภัยพิบัติด้วยรัตนสูตร จากการศึกษาค้นคว้า บทรัตนสูตร เป็นบทสวดพรรณนาคุณ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ และอําสัจจวาจา อํานวยสวัสดิมงคล ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 25 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ รัตนสูตร ว่าด้วยรัตนะอันประณีต การบรรเทาภัยพิบัติด้วยรัตนสูตร จึงวิเคราะห์ได้ ดังนี้

1. การนํารัตนสูตรมาสวดสํายเพื่อเกิดมงคลแก่ชีวิต

การสวดสํายมนต์มีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เพียงแต่การสวดมนต์ในสมัยนั้นท่านไม่ได้เรียกว่าการสวดมนต์ ไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่เป็นแบบอย่างในปัจจุบัน ในขั้นต้นเป็นการสวดสํายเพื่อความทรงจำพระพุทฺธวจนะ หรือ ทบทวนหลักคำสอนสำคัญที่พระพุทฺธเจ้าทรงแสดงไว้ในสถานที่ต่างๆ เป็นการสืบทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้วิธีเรียนรู้จากอาจารย์ ที่เรียกว่า มุขปาฐะ และในบางครั้งพระพุทฺธเจ้าทรงแนะนำให้พระสงฆ์สวดสํายมนต์เพื่อให้เกิดความสงบและเป็นอุบายในการบรรลุนิพพาน เมื่อชาวบ้านได้ยินพระสงฆ์สวดสํายก็พากันอนุโมทนาและได้ถือกันว่าการได้ยินพระสงฆ์สวดสํายเป็นสิริมงคล ทำให้เกิดความสุกใสไม่มีภัยเบียดเบียน ด้วยเหตุที่การสวดมนต์มีความสำคัญ เมื่อเกิดโรคระบาดหรือมีอาการเจ็บป่วยขึ้น พุทธศาสนิกชนจึงได้รับเอาสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นตัวอย่างในการสวดมนต์เพื่อให้เกิดความสงบสุข และเป็นแบบอย่างที่ดีงามต่อชนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามดังนั้น การนํารัตนสูตรมาสวดสํายเพื่อเกิดมงคลแก่ชีวิต จึงมีมุ่งหมายดังนี้

1.1 เป็นการประกาศให้เหล่าภูตคฤมครองรักษาพวกมนุษย์ ที่นำเครื่องพลีกรรมมาบวงสรวงทั้งในเวลากลางวัน และกลางคืน ซึ่งพลีกรรมนี้หมายถึง การทำบุญตามหลักพุทธศาสนานั้นเอง ในทางพระพุทธศาสนา ได้แบ่งประเภทของบุญที่เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุไว้ 10 อย่าง ดังต่อไปนี้ 1) ทานมัย บุญที่สำเร็จหรือเกิดจากการให้ทาน 2) สิลมัย บุญที่สำเร็จจากการรักษาศีล 3) ภาวนามัย บุญที่สำเร็จจากการภาวนา 4) เวยยาวัจฉมัย บุญที่สำเร็จมาจากการชวนช่วยเหลือในการทำบุญ 5) เขมฺมฐาปายนมัย บุญที่สำเร็จจากการอ่อนน้อมถ่อมตัวต่อผู้ใหญ่ 6) ปัตติทานมัย บุญที่สำเร็จจากการแผ่อุทิศบุญกุศล 7) ปัตตานุโมทนามัย บุญที่สำเร็จจากการอนุโมทนาบุญที่คนอื่นทำแล้ว 8) ธัมมเทสนามัย บุญที่สำเร็จจากการ

แสดงธรรม 9) อัมมัสสวนมัย บุญที่สำเร็จจากการฟังธรรม 10) ทิฏฐุชกรรม บุญที่สำเร็จจากการทำความเห็นให้ตรงกับคลองคลองธรรม

1.2 เป็นการบรรยายคุณพระรัตนตรัย ว่าเป็นรัตนอันประเสริฐสุด โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุณของพระสงฆ์หรือพระอริยะเจ้านั้น มีการบรรยายคุณของท่านอย่างละเอียดว่า เป็นผู้ประกอบด้วยศีลเป็นอันดี มีใจมั่นคง ไม่มีกามกิเลส เป็นผู้ไม่มีความห่วงใย ไม่มีความหวั่นไหวด้วยโลกธรรม และมีพระนิพพานอันเป็นอมตะเป็นที่สุด ด้วยคุณของพระสงฆ์ดังที่พระคาถาพรรณนามานี้ ถือเป็นสัจจะอันยิ่งใหญ่ ยิ่งซึ่งความสวัสดิมีชัยแก่ผู้ประกาศหรือสาธยายคุณของท่าน ทั้งนี้รัตนสูตรยังให้น้ำหนักกับการพรรณนาคุณลักษณะของพระโสดาบันเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการระบุว่า พระโสดาบันจะไม่ถือเอาภพที่แปด คือ เกิดอย่างมากอีกเพียงเจ็ดครั้ง และยังสามารถละสังโยชน์ (ทำลายกิเลสให้หมดไป) 3 ประการ คือ (1) สักกายทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นว่าเป็นอัตตา (2) วิจิกิฉา หมายถึง มีความสงสัยในคุณของพระรัตนตรัย (3) สีลัพพตปรามาส หมายถึง ความถือมั่นศีลพรต ยึดติดศีลด้วยวัตร ทำให้พระอริยะเจ้าชั้นนี้คือ พระโสดาบันพ้นแล้วจากการตกลงสู่อบายภูมิ และจะไม่อาจทำอภิสฐาน 6 หมายถึง ฐานะอันหนัก 6 ประการ ได้แก่ (1) ฆ่ามารดา (2) ฆ่าบิดา (3) ฆ่าพระอรหันต์ (4) ทำโลหิตของพระพุทธเจ้าให้ห้อ (5) ทำให้สงฆ์แตกกัน (6) เข้ารีตศาสนาอื่น (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) อันมิใช่สัมมาทิฏฐิอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม พระโสดาบันยังอาจทำกรรมชั่วด้วยกาย วาจา หรือใจอยู่บ้าง แต่ก็ไม่สามารถปิดบังกรรมชั่วที่กระทำไว้นั้น เพราะการที่บุคคลผู้เห็นทางพระนิพพานแล้ว จะปิดบังกรรมชั่วของตนไว้นั้น พระตถาคตกล่าวว่าไม่อาจปิดบังได้

1.3 เป็นการประกาศให้รู้ถึงหลายจกนัมมัสการพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และอำนวยการให้สรรพสัตว์เหล่านี้มีความสุข โดยเหตุที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระสูตรนี้ เพื่อขจัดปัดเป่าภัยความ อุดอยาก ภัยจากโรคระบาด และภัยจากมนุษย์เบียดเบียน ชาวพุทธจึงถือเป็นธรรมเนียมสวดพระสูตรนี้เพื่อขจัดโรคภัยเช่นโรคห่า เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าการสาธยายรัตนสูตร (รัตนสูตร) หรือรัตนปริตรจะทำให้ได้รับความสวัสดิ และพ้นจากอุปสรรคอันตรายทั้งหลาย

สรุปได้ว่า การนำรัตนสูตรมาสาธยายเพื่อเกิดมงคลแก่ชีวิต เพื่อใช้สวดขจัดปัดเป่าภัยพิบัติที่เกิดกับชาวกรุงเวสาลี พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระเถระน้อมรำลึกถึงคุณของรัตนะ คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทำวัจกิริยาให้เกิดเป็นอานุภาพขจัดปัดเป่าภัยพิบัติทั้งหลาย เริ่มต้นด้วยการแนะนำให้เหล่าภุมิทัตทั้งหลายได้อนุโมทนาบุญกุศลที่หมู่มนุษย์อุทิศให้ และเมื่ออนุโมทนาแล้ว ขอให้เกิดความเมตตาทำการรักษามนุษย์ทั้งหลาย ต่อมาเป็นการน้อมคุณพระรัตนตรัย เป็นสัจจวาจาเพื่อให้เกิดความสวัสดิ และสุดท้ายเป็นคำกล่าวของท้าวสักกะที่ผูกขึ้นเป็นคาถาพรรณนาคุณพระศรีรัตนตรัยเป็นสัจจวาจาให้เกิดความสวัสดิ โดยเหตุที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระสูตรนี้ เพื่อขจัดปัดเป่าภัยความอุดอยาก ภัยจากโรคระบาด และภัยจากมนุษย์เบียดเบียน ชาวพุทธจึงถือเป็นธรรมเนียมสวดพระสูตรนี้เพื่อขจัดโรคภัยในอดีต เช่น โรคห่า เป็นต้น ส่วนในปัจจุบันมนุษย์สวดเพื่อขจัดโรคระบาดโควิด 19 นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าการสาธยายรัตนสูตรหรือรัตนปริตรจะทำให้ได้รับความสวัสดิ และพ้นจากอุปสรรคอันตรายทั้งหลาย รบกวณ ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ประกอบอาชีพในทางใดก็จะได้ความเจริญรุ่งเรืองเป็นลำดับสืบไป

2. การพัฒนาชีวิตด้วยรัตนสูตร

2.1 การพัฒนาทางจิต

การบรรเทาภัยพิบัติโรคทางจิต คือ โรคที่เกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ความริษยา ความตระหนี่ ความท้อถอย เป็นต้น เมื่ออาการเหล่านี้ปรากฏขึ้นก็จะทำให้จิตใจไม่แจ่มใสคลุมเครือ ภาวะจิตเช่นนี้เป็นเหตุให้ร่างกายทรุดโทรม ผิวพรรณกลับหมองคล้ำ เมื่อจิตใจถูกครอบงำด้วยพลังในทางลบ เรากลายเป็นคนน่าเบื่อ ไม่มีความสุข และสุขภาพทรุดโทรมคล้ายกับการหายใจเอาอากาศที่มีสารพิษเข้าไป ในทางตรงข้าม หากผู้ปฏิบัติพยายามอย่างแข็งขันในการเจริญสติ กำหนดรู้อารมณ์ให้คมชัดอยู่ทุกขณะ เป็นธรรมชาติอยู่เองที่จิตก็จะเกาะอยู่กับอารมณ์นั้น โดยไม่ฟุ้งซ่านหรือซัดส่าย สมาธิหรือความตั้งมั่นของจิตจะปรากฏขึ้น จากนั้นจิตจะสะอาดปราศจากนิวรณ์หรืออคติใด ๆ และแล้วปัญญาจะเริ่มเบ่งบาน เมื่อสภาวะญาณเกิดขึ้นจิตจะบริสุทธิ์มากขึ้นราวกับได้หายใจเอาอากาศบริสุทธิ์อีกครั้ง หลังจากที่ได้กลับจากเมืองใหญ่ที่มีความพลุกพล่านสติ วิริยะ และธัมมวิริยะ ก่อให้เกิดสมาธิ และสภาวะญาณตามลำดับ การเกิดสภาวะญาณแต่ละขั้นเปรียบเสมือนการได้รับอากาศบริสุทธิ์เข้าไปในร่างกาย สภาวะญาณที่ประจักษ์การเกิดดับของสภาวะธรรมเป็นการเริ่มต้นของการปฏิบัติที่ดีและลึกซึ้ง อุเบกขาสัมโพชฌงค์ทำให้จิตมีความมั่นคงและสติมีความลึกซึ้งมากขึ้น การเกิดดับของอารมณ์มีความแจ่มชัด และผู้ปฏิบัติหมดความสงสัยในสภาวะธรรมที่สามารถสัมผัสได้โดยตรง พลังปัญญาที่แรงกล้าขึ้นโดยฉับพลันนี้อาจทำให้รู้สึกว่าการปฏิบัติไม่ต้องใช้ความพยายามมาก ผู้ปฏิบัติอาจเข้าใจว่าไม่มีตัวตนหรือแม้แต่ผู้ที่ออกแรงพยายาม ปิติและความอิ่มใจเกิดเมื่อผู้ปฏิบัติ ประจักษ์ความบริสุทธิ์ของจิตด้วยตนเองรวมทั้งความลึกลับของสังขะธรรมที่เผยออกขณะต่อขณะความสุขที่เปี่ยมล้นตามมาด้วยความสงบนิ่ง และจิตที่ปราศจากความสงสัยและวิตกกังวลในช่วงของความสงบนี้ จิตสามารถจะมองเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สมายิยังม่นคงเมื่อปราศจากสิ่งรบกวน ในการปฏิบัติที่ลึกซึ้งนี้ แม้ว่าปิติและความสุขที่ลึกซึ้งยังคงอยู่ ผู้ปฏิบัติจะมีสภาวะจิตที่เป็นกลางอย่างแท้จริง ไม่ถูกพัดพาไปตามกระแสของกามคุณอารมณ์ นอกจากนี้ อารมณ์ที่ไม่น่าพอใจก็ไม่รบกวนจิต ผู้ปฏิบัติจะไม่รู้สึกถึงภัยความเจ็บปวดหรือโหยหาสิ่งที่น่าพอใจใด ๆ

สรุปได้ว่า การพัฒนาทางจิตด้วยรัตนสูตร คือ โรคที่เกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ความริษยา ความตระหนี่ ความท้อถอย เป็นต้น เมื่ออาการเหล่านี้ปรากฏขึ้นก็จะทำให้จิตใจไม่แจ่มใสคลุมเครือ ภาวะจิตเช่นนี้เป็นเหตุให้ร่างกายทรุดโทรม ผิวพรรณกลับหมองคล้ำ เมื่อจิตใจถูกครอบงำด้วยพลังในทางลบ เรากลายเป็นคนน่าเบื่อ ไม่มีความสุข และสุขภาพทรุดโทรมคล้ายกับการหายใจเอาอากาศที่มีสารพิษเข้าไป

2.2 การพัฒนาทางร่างกาย

การสวดบทรัตนสูตรมีผลต่อร่างกายเช่นเดียวกับจิตใจ เพราะกายกับจิตเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด เมื่อจิตมีความบริสุทธิ์โดยมีโพชฌงค์ประคับประคองอยู่ ระบบการหมุนเวียนโลหิตจะทำงานได้ดีขึ้น เม็ดเลือดที่สร้างขึ้นใหม่จะมีความบริสุทธิ์และจะแทรกซึมไปตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้อวัยวะและอวัยวะต่าง ๆ มีความคล่องแคล่ว ความสามารถในการรับรู้สูงขึ้น ผิวพรรณผ่องใส ผู้ปฏิบัติบางคนอาจรู้สึกว่ามีแสงออกจากร่างกายของตนเองจนทำให้สว่างไสวเวลากลางคืน จิตก็เช่นกันจะแจ่มใสมีศรัทธาเข้มแข็งเช่นเดียวกับศรัทธาสัมปทา ที่เกิดจากประสบการณ์โดยตรงของผู้ปฏิบัติ จิตจะเบา และคล่องแคล่วเช่นเดียวกับร่างกายที่บางครั้งรู้สึกเหมือนล่องลอยอยู่ในอากาศ บ่อยครั้งที่ร่างกายหายไป และผู้ปฏิบัติสามารถนั่งได้นาน ๆ โดยไม่รู้สึกเจ็บปวด

พลังของการสวดบทรัตนสูตรจะส่งผลต่อความเจ็บป่วยเรื้อรัง เช่น วัณโรค โรคความดันโลหิตสูง โรคกล้ามเนื้อหัวใจ โรคทางเดินปัสสาวะ โรคหัวใจ มะเร็ง และอื่นๆ โดยเฉพาะในการปฏิบัติในระดับลึกซึ้ง แต่ผล

เหล่านี้ ไม่อาจเป็นที่รับประกันได้ หากผู้ปฏิบัติเข้มแข็ง อดทน กล้าหาญ ในการกำหนดสติที่อาการเจ็บปวดที่เกิดจากความเจ็บป่วย หรืออาการบาดเจ็บในอดีต ผู้ปฏิบัติอาจพบการเปลี่ยนแปลงอย่างน่าอัศจรรย์จากอาการเหล่านี้ ความพยายามอย่างไม่ลดละทำให้อะไรๆ เกิดขึ้นได้ การเจริญสติปัฏฐาน หรือการสวดบทรัตนสูตร อาจให้ผลดีค่อนข้างมาก โดยเฉพาะกับผู้ป่วยเป็นมะเร็ง มะเร็งเป็นโรคร้ายที่สร้างความเจ็บปวดให้แก่ร่างกายและจิตใจอย่างแสนสาหัส ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานกรรมฐานได้ก้าวหน้าสามารถทำอาการให้ทุเลาลงโดยการกำหนดสติที่ความเจ็บปวด ไม่ว่าจะรุนแรงเพียงใด ผู้ปฏิบัติจะสามารถตายได้อย่างสงบ มีสติอย่างสมบูรณ์ กำหนดรู้ความเจ็บปวดอย่างเต็มที่ สมบูรณ์ และแม่นยำ ความตายเช่นนี้เป็นสิ่งที่ดีและประเสริฐ

จากที่กล่าวมา หากมองพุทธวิธีการบรรเทาภัยทางกาย ที่หมายถึงรักษาสุขภาพด้วยการสวดบทรัตนสูตรโดยการปฏิบัติธรรมที่เรียกว่า การเจริญสติปัฏฐานก็ได้ชื่อว่าได้รับรัตนสูตรด้วยเช่นกัน และเมื่อเจริญสติถึงระดับหนึ่งแล้วแน่นอนว่าก็ย่อมเกิดผลต่อสุขภาพนั่นคือ สามารถรักษาโรคได้อย่างไม่ต้องสงสัย หากวิเคราะห์บทรัตนสูตรที่มีต่อการรักษาสุขภาพโดยผ่านการกระทำพิธีกรรม คือ การสวดมนต์ก็พอมีเหตุผลสนับสนุนได้ว่ามนุษย์เกือบทุกยุคทุกสมัย มีการท่องคาถาสวดมนต์ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มนุษย์อาศัยภาษาและเสียงในการท่องมนต์ การสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลี ซึ่งมีความเก่าแก่หลายพันปี โดยอาศัยการเปล่งเสียงเป็นภาษาพูดในแบบมุขปาฐะ (Oral Tradition) ซึ่งภาษาบาลีนี้ ประกอบด้วยสระผสมผสานอยู่แทบทุกพยางค์ การเปล่งเสียงที่มีพยัญชนะครบสามารถกระตุ้นให้เกิดพลังได้ (พระสิงห์ทน นราสโร, 2543) พลังในที่นี้คือพลังสันสะเทือน คือ เสียงโอ โฮล (Whole) กระตุ้นหัวใจ เสียงออย จอย (Joy) หรือ สวา หา ยะ กระตุ้นไต เสียงอีชี (She) กระตุ้นระบบขับถ่าย เช่น การให้เด็กเล็กปัสสาวะ มักจะบอกเด็กว่า ฉี่ ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ในภาษาบาลียังมีฐานกรณ์ หรือฐานเสียงอักขระทุกตัว เมื่อเกิดจากฐานใด เสียงก็จะไปกระตุ้นอวัยวะส่วนนั้น ๆ การเปล่งเสียงในภาษาบาลีจึงมีพลังสันสะเทือน ซึ่งในแง่โยคะแล้ว สามารถกระตุ้นจักรทั้ง 7 ในตัวเราได้ อาทิคำว่า “โอม” ถือเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ (Sacred word) เพราะหากกล่าวคำนี้ออกมาด้วยเสียงสูงและไปต่ำ ผู้กล่าวจะรู้สึกถึงพลังสันสะเทือนของเสียงนั้น ๆ ไปตามจุดสำคัญของร่างกายนับแต่กันบกจนถึงลำคอและศีรษะ

ดร.ริชาร์ด เกอร์เบอร์ และแอนดรู ไวลด์ กล่าวถึง พลังสันสะเทือนที่มนุษย์ได้จากการ ท่องมนต์ และคาถาว่าเป็นยารักษาโรคได้ จากหนังสือเรื่อง Vibration Medicine กล่าวไว้ว่า โรคภัยที่ส่งผลต่อร่างกายในส่วนใด ๆ หากได้รับพลังสันสะเทือนถือเป็นการเยียวยาต่ออวัยวะนั้นๆ

ดร.แอนดรู ไวลด์ ได้เขียนหนังสือเรื่อง Spontaneous Healing และได้ร่วมทำวิจัยพร้อมกับ **ดร.เกเฮนดริก** ผู้เขียนเรื่อง Conscious Breathing ทั้งสองได้ข้อสรุปว่า ร่างกายเรามีแนวโน้มที่จะสามารถรักษาตัวเองได้ หากรู้จักใช้พลังกระตุ้นอวัยวะที่มีปัญหาในร่างกาย คำถามมีอยู่ว่า เมื่อเรากล่าวคำสรรเสริญสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเคารพบูชาผู้ควรบูชาได้แก่ พระพุทธเจ้า และพระอรหันต์สาวกทั้งหลาย เหตุใดการกล่าวคาถาดังกล่าว จึงนำมาซึ่งความสุขสวัสดิ์ ปกป้องคุ้มครองผู้นั้นได้ อาจอธิบายได้ว่า การเปล่งวาจาที่เป็นสัจจะธรรมออกมาเปรียบได้กับการเปล่งแสงสว่างที่ทรงคุณค่า การสวดมนต์ จึงนำมาซึ่งความสว่างไสว สามารถปกป้องผู้กล่าว และสรรพสิ่งทั้งหลายได้ ทั้งนี้มีการวิจัยที่น่าจะพิจารณาเกี่ยวข้องกับประเด็นนี้คือ การมีผู้นำน้ำพระพุทธมนต์ไปวิเคราะห์ว่าอนุของน้ำเป็น เช่นไร ปรากฏว่าโมเลกุลของน้ำที่ได้รับเสียงสวดมนต์มีความสมบูรณ์สวยงาม ขณะที่น้ำที่ตั้งอยู่หน้าโทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์ มีความบกพร่องของอนุ มีรูปร่างที่ไม่สมบูรณ์ ขาดประสิทธิภาพ คำอธิบายที่ได้จากทดลองนี้คือ อนุภาพของคาถาที่มีพลังหรือการสันสะเทือนของคาถาส่งให้อนุในน้ำปรับตัวสู่ภาวะที่สมบูรณ์ละเอียดอ่อนได้ (พุจิโมโต้ โนริยุกิ, 2547)

นอกจากนี้ ข้อพิจารณาคือ ในบางครั้งผู้แปลบทสวดมนต์ก็ยังไม่เข้าใจในคำกล่าวตักเตือนแต่เหตุใดจึงสามารถมีประสิทธิผลได้ ทั้งนี้วิเคราะห์ได้ว่า มนุษย์มีความฉลาดยิ่งกว่าสมองคอมพิวเตอร์มนุษย์จะรวบรวมข้อมูลที่ได้อยู่ตลอดเวลาเหมือนข้อมูลที่ใส่ในคอมพิวเตอร์ ความแตกต่างของมนุษย์ในโลกนี้ นอกจากครอบครัว เชื้อชาติ ฐานะ และการศึกษา ก็คือ การรับข้อมูลที่ต่างกันออกไป การสวดมนต์ถือเป็นการใส่ข้อมูลที่ต่างจากตัวเรา เพราะเป็นการกล่าวถึงสัจธรรม และเป็นคำที่ก่อปรด้วยพลังดังกล่าวแล้วข้างต้น ทั้งนี้การใส่ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพย่อมนำไปประโยชน์สุขแก่ตน ขณะเดียวกัน หากใส่ข้อมูลที่ผิดพลาตย่อมนำความทุกข์ระทมแก่ผู้นั้น ๆ ดังนั้น ความฉลาดในการเลือกข้อมูล จึงมีความสำคัญยิ่งต่อความสุขสวัสดิ์ของมนุษย์ นอกจากนี้ การสวดมนต์ภาวนา ถือเป็นทางไปสู่การบรรลุธรรม โดยอาศัยสมาธิเป็นพื้นฐานเพราะผู้สวดมนต์จะต้องท่องคาถาที่ยาก จึงต้องมีความตั้งใจมั่น การสวดมนต์อาศัยการมีสมาธิ จิตที่เป็นสมาธิ จิตที่จดจ่อแน่วแน่ และเป็นหนึ่งเดียวในปัจจุบัน ช่วยให้เกิดปัญญาเท่าทัน เข้าใจสรรพสิ่งตามเป็นจริง หากพิจารณาจากหลักฐานในพระไตรปิฎกจะพบว่า ในพระพุทธศาสนามีพิธีกรรมการรักษาโรคประกอบด้วย 2 วิธี คือ 1) การสวดมนต์รักษา คือ รัตนสูตร 2) การพรมน้ำมนต์เพื่อรักษาไข้ ซึ่งตัวอย่างของการฟังบทสวดไพธมรงค์แล้วหายอาพาธ ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระมหากัสสปะ และพระมหาโมคคัลลานะ ผู้ซึ่งอาพาธ เมื่อได้ฟังไพธมรงค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ ก็ได้หายจากอาพาธนั้นทันที พระคิริมานนท้ออาพาธหนักได้ฟังสัญญา 10 จากพระอานนท์ อาพาธก็สงบโดยพลัน (ศิริพร ทศนศรี, 2557)

จากทัศนะของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาและนักวิชาการดังกล่าว การสวดมนต์การบรรเทาภัยพิบัติด้วยรัตนสูตรเป็นพุทธวิธีการรักษาโรคในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้สวดมนต์สามารถนำการสวดมนต์บทอื่น ๆ ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งในแต่ละพระสูตรจะมีหลักพุทธธรรมให้ผู้สวดมนต์ ได้ศึกษานำหลักการ และวิธีการไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาทางร่างกายด้วยรัตนสูตรช่วยพัฒนาคุณภาพทางร่างกายให้ดีขึ้น เช่น บรรเทาจากการเจ็บป่วย หรือโรคภัยไม่เบียดเบียน โดยไม่ต้องพึ่งยา ช่วยปรับสมดุลให้ร่างกาย ทำให้ร่างกายของแข็งแรง การสัมผัสรับรู้ดีขึ้น ทางตา ทางจมูก ลิ้น ทำให้มีสติ เป็นภูมิคุ้มกันโรคไปในตัว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในแต่ละวัน ทำให้บุคคลมีการดูแลร่างกายให้แข็งแรง สะอาด แต่งกายเรียบร้อย การดำรงชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.3 การพัฒนาทางด้านสังคม

การพัฒนาทางด้านสังคมด้วยรัตนสูตร จะช่วยในการพัฒนาทางด้านสังคม ทำให้เกิดสังคมคุณธรรมด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงกล่าวถึง อานิสงส์ที่เกิดจากการสงเคราะห์ประชาชนด้วย สังคหวัตถุ 4 คือ ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) อยู่เป็นประจำ เมื่อจุติจากเทวโลกมาแล้ว บุญที่เกิดจากการให้ทานเป็นประจำ จะทำให้ได้ลักษณะมหาบุรุษ คือ มีฝ่ามือ และฝ่าเท้าอ่อนนุ่มและมีเส้นที่ข้อพระองคุลีจกดกันเป็นรูปดาข่างดงาม น่าดูน่าชม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และบุญที่เกิดจากการใช้ปิยวาจาจะช่วยให้มีพระชิวหาใหญ่ยาว และมีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม ตรัสดุจเสียงร้องของนกการเวก (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่ชัดเจน แจ่มใส ไพเราะ ก้องกังวาน สามารถเหนี่ยวนำใจผู้ฟังให้ดื่มด่ำไปกับน้ำเสียงนั้น ส่วนอานิสงส์ของอตถจริยา และสมานัตตตานี้ จะทำให้มีญาติสนิทมิตรสหายตลอดจนพวกพ้องบริวารมากมาย รวมถึงพระราช มหาอำมาตย์ เศรษฐี มหาเศรษฐี พ่อค้า ประชาชนทุกชาติทุกภาษา ทั้งวรรณะต่าง ๆ ให้การยอมรับนับถือ ทั้งหมดจะมาเป็นพันธมิตร เป็นกัลยาณมิตร ที่ดีต่อกัน

และไม่ว่าจะไปที่ไหน ย่อมได้รับการปฏิสนธิ์เป็นอย่างอื่นนอกจากนี้ สังคหวัตถุ 4 ยังอำนวยประโยชน์ที่มองเห็นได้เป็นรูปธรรมดังต่อไปนี้ 1) ช่วยให้บุคคลดำรงตนอยู่ได้ในสังคมด้วยความสุข 2) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ สมานไมตรีระหว่างกัน 3) เป็นเครื่องส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้มีความเคารพนับถือกันตามสมควรแก่ฐานะ 4) เป็นเครื่องประสานองค์ประกอบต่างๆ ของสังคมให้คงรูปอยู่และดำเนินไปได้ด้วยดี 5) ช่วยส่งเสริมศีลธรรมและป้องกันความประพฤติที่เสื่อมเสียในสังคม

จากพุทธพจน์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การบรรเทาภัยพิบัติด้วยรัตนสูตรจะช่วยในการพัฒนาทางด้านสังคม ทำให้เกิดสังคมคุณธรรม ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 คือ หลักแห่งการสงเคราะห์ การช่วยเหลือเกื้อกูล พึงพาอาศัยกันเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีคือ ทาน คือ การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ปิยวาจา คือ เจรจาอ่อนหวาน พูดคำที่สุภาพ อ่อนโยน และเป็นคำที่มีประโยชน์ที่ผู้ฟังได้ฟังแล้วชื่นใจ อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น และสมานัตตา คือ การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัวนับถือเพื่อนมนุษย์ ผู้มีฐานะศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับตน และทำให้สังคมเจริญก้าวหน้ามีสุขภาพจิตดี รักความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงย่อมส่งผลให้สังคมเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย และเมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมสมาชิกในสังคมก็ย่อมพร้อมที่จะสละความสุขส่วนตนให้ ความร่วมมือกับส่วนรวมอย่างเต็มที่

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย คนไทยจึงนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงการเจริญจิตตานุสสนา จึงมีผลต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธอย่างแท้จริง มีอิทธิต่อความคิด ทศนคติมุมมองต่อชีวิต ทำให้ก่อเกิดศรัทธา ความเชื่อวิถีความเป็นอยู่ของชาวพุทธ จึงมีส่วนเกี่ยวพันต่อวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ รวมถึงงานด้านศิลปะ เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เจดีย์ และภาพจิตรกรรมฝาผนังต่าง ๆ ล้วนแสดงให้เห็นถึงความสวยงาม ดนตรี และนาฏศิลป์ของคนไทย จะมีเรื่องของพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องในส่วนของวรรณคดี เช่น เรื่องมหาเวสสันดรชาดก เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาทางด้านสังคมด้วยรัตนสูตร จะช่วยในการพัฒนาทางสังคม ทำให้เกิดสังคมคุณธรรม ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน คือ การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ปิยวาจา คือ เจรจาอ่อนหวาน พูดคำที่สุภาพ อ่อนโยน และเป็นคำที่มีประโยชน์ที่ผู้ฟังได้ฟังแล้วชื่นใจ อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น และสมานัตตา คือ การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัวนับถือเพื่อนมนุษย์ และทำให้สังคมเจริญก้าวหน้ามีสุขภาพจิตดี รักความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงย่อมส่งผลให้สังคมเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ทำให้เกิดความสามัคคีในสังคม

2.4 การพัฒนาทางด้านปัญญา การบรรเทาภัยพิบัติด้วยรัตนสูตรจะช่วยในการพัฒนาทางด้านปัญญา เมื่อเราสวดมนต์จิตใจก็จะจดจ่อกับบทสวดมนต์ มีสติ มีสมาธิอยู่กับบทสวดมนต์ ถ้าได้สวดมนต์พร้อมคำแปลเนื้อหาของบทสวดมนต์ จะทำให้ผู้สวดมนต์เข้าใจในความหมายในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง และการพัฒนาทางด้านปัญญา จะทำให้บุคคลมีศรัทธา และความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ แก้ไขปัญหาได้ด้วยสติปัญญา

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการเจริญจิต เพื่อให้จิตสงบ กิจกรรมที่เป็นการได้อบรมจิต เช่น ฟังเทศน์ ไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม โดยให้เป็นวันสำคัญที่พุทธศาสนิกชนไปประชุมร่วมกัน เพื่อฟังพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์ที่วัด ในประเทศไทยปรากฏหลักฐานว่าได้มีประเพณีวันพระมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย (Chulalongkorn University, 1984) ตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญานั้นเอง หรือมักจะเรียกว่า สิกขา 3 ซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายไว้ในหนังสือคู่มือมนุษย์ (Buddhist Monks Bhikkhu, 2009) การเจริญ

วิปัสสนาภาวนา เป็นการพัฒนาจิตขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา มีผลมากกว่าการบำเพ็ญสมณภาวนา เพราะเป็นการถอนทำลายกิเลสอย่างละเอียด อันเป็นต้นตอของทุกข์ทั้งมวลโดยตรง (Phra Damwisutikavee (Phichit Thitavatee), 2001) กล่าวโดยสรุป การพัฒนาทางด้านปัญญา ด้วยรัตนสูตรจะเกิดการพัฒนาทางปัญญา ทำให้เกิดปัญญาความฉลาดรู้ เท่าทันตามความเป็นจริง ความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ แก้ไขปัญหาได้ด้วยสติปัญญา หากสวดมนต์แล้ว มีการเจริญวิปัสสนาภาวนา ก็จะเป็นการพัฒนาจิตขั้นสูงสุด

สรุป

รัตนสูตร เป็นพระสูตรที่ใช้สวดขจัดปัดเป่าภัยพิบัติที่เกิดกับชาวกรุงเวสาลี พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระเถระน้อมรำลึกถึงคุณของรัตนะ คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทำวัจกิริยาให้เกิดเป็นอานุภาพขจัดปัดเป่าภัยพิบัติทั้งหลาย เริ่มต้นด้วยการแนะนำให้เหล่าภุมมทัตตทั้งหลายได้อนุโมทนาบุญกุศลที่หมู่มนุชยอุทิศให้ และเมื่ออนุโมทนาแล้ว ขอให้เกิดความเมตตาทำการรักษามนุษย์ทั้งหลาย ต่อมาเป็นการน้อมคุณพระรัตนตรัยเป็นสัจจวาจาเพื่อให้เกิดความสวัสดี และสุดท้ายเป็นคำกล่าวของท้าวสักกะที่ผูกขึ้นเป็นคาถาพรรณาคณพระศรีรัตนตรัยเป็นสัจจวาจาให้เกิดความสวัสดี โดยเหตุที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระสูตรนี้ เพื่อขจัดปัดเป่าภัยความอดอยาก ภัยจากโรคระบาด และภัยจากอมนุษย์เบียดเบียน ชาวพุทธจึงถือเป็นธรรมเนียมสวดพระสูตรนี้เพื่อขจัดโรคภัยในอดีต เช่น โรคห่า เป็นต้น ส่วนในปัจจุบันมนุษย์สวดเพื่อขจัดโรคระบาดโควิด 19 นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าการสวดรัตนสูตรหรือรัตนปริตรจะทำให้ได้รับความสวัสดี และพ้นจากอุปสรรคอันตรายทั้งหลาย บทรัตนสูตรเมื่อสวดเป็นประจำจะมีอานุภาพคือ สามารถที่จะขจัดโรคภัยต่าง ๆ ภูติผีปิศาจ จะไม่มารบกวน ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ประกอบอาชีพในทางใดก็จะได้ความเจริญรุ่งเรืองเป็นลำดับสืบไป

นอกจากการนำรัตนสูตรมาสวดสาธยายเพื่อให้เกิดมงคลแก่ชีวิตแล้ว การนำรัตนสูตรสามารถนำมาพัฒนาชีวิต ได้แก่ **การพัฒนาทางจิตด้วยรัตนสูตร** คือ โรคที่เกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ความริษยา ความตระหนี่ ความท้อถอย เป็นต้น เมื่ออาการเหล่านี้ปรากฏขึ้นก็จะทำให้จิตใจไม่แจ่มใสคลุมเครือ ภาวะจิตเช่นนี้เป็นเหตุให้ร่างกายทรุดโทรม ผิวพรรณกลับหมองคล้ำ เมื่อจิตใจถูกครอบงำด้วยพลังในทางลบ เรากลายเป็นคนน่าเบื่อ ไม่มีความสุข และสุขภาพทรุดโทรมคล้ายกับการหายใจเอาอากาศที่มีสารพิษเข้าไป **การพัฒนาทางร่างกาย** เช่น บรรเทาจากการเจ็บป่วย หรือโรคภัยไม่เบียดเบียน โดยไม่ต้องพึ่งยา ช่วยปรับสมดุลให้ร่างกาย ทำให้ร่างกายของแข็งแรง การสัมผัสรับรู้ดีขึ้น ทางตา ทางจมูก ลิ้น ทำให้มีสติ เป็นภูมิคุ้มกันโรคไปในตัว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในแต่ละวัน ทำให้บุคคลมีการดูแลสุขภาพให้แข็งแรง สะอาด แต่งกายเรียบร้อย การดำรงชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม **การพัฒนาทางด้านสังคมด้วยรัตนสูตร** จะช่วยในการพัฒนาทางสังคม ทำให้เกิดสังคมคุณธรรม ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน คือ การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ปิยวาจา คือ เจรจาอ่อนหวาน พูดคำที่สุภาพ อ่อนโยน และเป็นคำที่มีประโยชน์ที่ผู้ฟังได้ฟังแล้วชื่นใจ อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น และสมานัตตา คือ การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัวนับถือเพื่อนมนุษย์ และทำให้สังคมเจริญก้าวหน้ามีสุขภาพจิตดี รักความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงย่อมส่งผลให้สังคมเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ทำให้เกิดความสามัคคีในสังคม **การพัฒนาทางด้านปัญญา** ด้วยรัตนสูตรจะเกิดการพัฒนาทางปัญญา ทำให้เกิดปัญญาความฉลาดรู้ เท่าทันตามความเป็นจริง ความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่

ประโยชน์ แก้ไขปัญหาได้ด้วยสติปัญญา หากสวมนต์แล้ว มีการเจริญวิปัสสนาภาวนา ก็จะเป็นการพัฒนาจิต
ชั้นสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

ไทยโพสต์. ใช้ทุกทาง “เทวัญ” ชงสวมนต์รัตนสูตรไล่ไวรัส. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤษภาคม 2563 จาก
<https://www.thaipost.net/main/detail/60143>

บีบีซีไทย. โรคโควิด-19. เรียกใช้เมื่อ 7 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.bbc.com/thai/features-51473472>

พระสิงห์ทน นราสโร. (2534). พลังรังสีธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โลกทิพย์.

พุฒิโมโต โนริยุกิ. (2547). น้ำประจุพลังบำบัดโรค. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รวมธรรม.

มนต์ ทองธัช. (2534). 4 ศาสนาสำคัญของโลก. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2560). อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิริพร ทศนศรี. พุทธวิธีการรักษาโรคด้วยโพชฌงค์: ผลแห่งการปฏิบัติหรือมหัศจรรย์แห่งมนต์คาถา. วารสารครู
ศาสตร์ปริทรรศน์. 1(1), 138-144.

สารานุกรมเสรี. รัตนสูตร (รัตนสูตร). เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2563 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/_note-6

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2560). พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี 45
เล่ม ฉบับวาระ 100 ปี ชาตกาล อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิพระไตรปิฎกเพื่อประชาชน.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2555). มหันตภัยล่อโลก. นนทบุรี: ไผ่เหลือง.

Buddhist Monks Bhikkhu. (2009). Human Guide. Bangkok: Department of Religious Affairs.
Ministry of Culture.

Chulalongkorn University. (1984). The inscription of King Ramkamhaeng the Great. Bangkok:
Chulalongkorn University Press.

Phra Damwisutikavee Phichit Thitavatee. (2001). Vipassana Meditation. Nakhon Pathom:
Mahamakut Buddhist University Press.